

Łukasz Lewkowicz

Słowacja: zmiany równościowe w dyplomacji

Rząd Słowacji aktywnie włącza się w politykę Unii Europejskiej (UE) dotyczącą wspierania równouprawnienia płci w administracji publicznej. Wynika to w dużym stopniu z wieloletnich zaniedbań w tym zakresie i chęci poprawy wizerunku państwa. Poligonem doświadczalnym nowej polityki państwowej jest dyplomacja. W ostatnim czasie w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i Europejskich Słowacji (MSZiE) doszło do kilku istotnych nominacji kobiet na kierownicze stanowiska administracyjne i dyplomatyczne. W bieżącym roku zapowiadana jest kontynuacja polityki równościowej, a także nowe nominacje ambasadorskie.

Trendy polityki równości w UE. Aktualnie w UE i instytucjach europejskich istotny trend stanowi zwiększanie liczby kobiet na kierowniczych stanowiskach. Po wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. po raz pierwszy w historii UE na czele Komisji Europejskiej (KE) stanęła kobieta – Ursula von der Leyen. Funkcję komisarzy objęło jeszcze dwanaście kobiet (najwięcej w historii), m.in. w tak strategicznych obszarach, jak: wartości i przejrzystość, zdrowie i bezpieczeństwo żywności, energia, partnerstwo międzynarodowe. Na początku 2020 r. przyjęta została *Strategia UE na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020-2025*, której głównym celem jest m.in. zwalczanie przemocy na tle płciowym, przełamywanie stereotypów związanych z płcią, zniwelowanie różnic w traktowaniu kobiet i mężczyzn na rynku pracy, zapewnienie równego udziału w różnych sektorach gospodarki, rozwiązanie problemu zróżnicowania wynagrodzeń i emerytur ze względu na płeć.

W naznaczonym pandemią 2020 r. w państwach UE silnym przywództwem wykazało się szereg kobiet na kluczowych stanowiskach politycznych. Były to m.in. kanclerz Niemiec Angela Merkel, premier Finlandii Sanna Marin, premier Danii Mette Frederiksen, premier Islandii Katrín Jakobsdóttir i prezydent Słowacji Zuzana Čaputová. Estonia stała się jedynym państwem na świecie zarządzanym przez kobiety – do prezydent Kersti Kaljulaid dołączyła premier Kaja Kallas. Istotną rolę w życiu politycznym Białorusi odegrała Swiatłana Cichanouska. Po raz pierwszy w historii Stanów Zjednoczonych Ameryki wiceprezydentem została kobieta – Kamala Harris.

Równoległe do działań KE Europejska Służba Działań Zewnętrznych postawiła sobie za cel osiągnięcie 40% reprezentacji kobiet na misjach ambasadorskich w przedstawicielstwach UE za granicą i na wyższych stanowiskach kierowniczych w Brukseli. Obecnie w 27 państwach UE funkcje ministrów spraw zagranicznych pełnią jednak zaledwie cztery kobiety: w Belgii, Bułgarii, Hiszpanii i Szwecji. Stosunkowo niski udział kobiet w służbie dyplomatycznej zauważalny jest także w państwach Grupy Wyszehradzkiej (V4). Według raportu *Why are there so few women in V4 diplomacy?* z 2014 r. najlepiej w tym zakresie kształtuje się sytuacja w Republice Czeskiej, najgorzej zaś na Węgrzech.

Sytuacja kobiet na słowackiej scenie politycznej. Od kilku lat widoczny jest rosnący, chociaż wciąż ograniczony udział kobiet w życiu politycznym Słowacji. Po raz pierwszy funkcję premiera pełniła Iveta Radičová w latach 2010-2012. Jej rządy zakończyły się jednak przedterminowymi wyborami. Przełomowy dla kobiet był dopiero wybór Zuzany Čaputovej na prezydenta w marcu 2019 r. „Efekt Čaputovej” nie odegrał jednak istotnej roli w kolejnych wyborach. Do Parlamentu Europejskiego weszły tylko trzy kobiety na czternaście miejsc przysługujących Słowacji. Wybory do Rady Narodowej z lutego 2020 r. przyniosły kobietom jedynie trzy mandaty więcej niż w 2016 r. Obecnie jest ich 32 na ogólną liczbę 150 parlamentarzystów. Na szesnastu członków rządu Igora Matoviča (OĽaNO) tylko trzy stanowią kobiety. Najważniejsze stanowisko pełni Veronika Remišová (Za Ľudí), która jest wicepremierem oraz ministrem inwestycji, rozwoju regionalnego i informatyzacji. Jednocześnie klub parlamentarny Za Ľudí jest jedynym w Radzie Narodowej, w którym występuje równa liczba kobiet i mężczyzn.

Instytut Spraw Publicznych (*Inštitút pre verejné otázky*, IVO) wskazuje w swoich analizach na dwie główne bariery uczestnictwa kobiet w życiu politycznym Słowacji: obciążenie obowiązkami rodzinnymi i opieką nad gospodarstwem domowym oraz dominacja mężczyzn w świecie polityki, ich wysiłki na rzecz utrzymania władzy

i decydowania. Zdaniem ekspertów Instytutu, istnieje konieczność podejmowania aktywnych działań zwiększających liczbę kobiet w słowackiej polityce, m.in. poprzez tworzenie i wspieranie organizacji kobiecych w ramach partii politycznych, wprowadzenie systemu kwotowego w wyborach samorządowych i parlamentarnych (obecnie postrzeganego przez słowackich polityków jako pomysł kontrowersyjny), zastosowanie mechanizmu suwakowego przy tworzeniu list kandydatów partii politycznych. W badaniach IVO zwraca się również uwagę na kontekst społeczno-kulturowy i ekonomiczny braku kobiet w polityce. Chodzi m.in. o przemoc wobec kobiet, molestowanie seksualne, dyskryminację na rynku pracy, brak odpowiedniej edukacji.

Nowe otwarcie na kobiety w dyplomacji Słowacji. Przed 1989 r. kobiety nie pełniły ważnych funkcji w czechosłowackiej dyplomacji. Niska reprezentacja kobiet na stanowiskach kierowniczych w placówkach zagranicznych utrzymała się również w latach 90. Przez ostatnie trzy dekady na jedenastu ministrów spraw zagranicznych Słowacji tylko raz funkcję szefa resortu pełniła kobieta – Zdenka Kramplová. Było to jednak zaledwie kilka miesięcy w końcówce rządów Vladimíra Mečiara, w latach 1997-1998. Dotychczas w resorcie zatrudnione były również tylko cztery kobiety na stanowisku sekretarza stanu: Magdaléna Vášáryová, Diana Štrofová, Oľga Algayerová i obecnie Ingrid Brocková.

Aktualnie MSZiE zatrudnia 1175 pracowników, w tym 482 osoby pracują w centrali resortu (54,6% kobiet), natomiast 693 (49,6% kobiet) zatrudnione są za granicą (ambasady, stałe misje dyplomatyczne, delegacje i przedstawicielstwa przy UE, konsulaty generalne i słowackie instytuty kultury). Łącznie w resorcie spraw zagranicznych na etatach pracuje 607 kobiet (51,7% ogółu zatrudnionych). Na wyższych stanowiskach kierowniczych w MSZiE (sekretarze stanu lub dyrektorzy generalni) znajdują się obecnie trzy kobiety (Ingrid Brocková, Karla Wurster i Barbara Illková), a także trzynastu mężczyzn (minister, sekretarz stanu, sekretarz generalny oraz dziesięciu dyrektorów generalnych). Mężczyźni zajmują 72 stanowiska kierownicze na poziomie ambasadorów, konsulów generalnych i dyrektorów instytutów kultury. Ambasadorami i konsulami generalnymi jest zaś tylko dwanaście kobiet (m.in. Petra Vargová, stały przedstawiciel Słowacji przy UE, Anna Plassat Muriňová, Stała Delegacja Słowacji przy UNESCO w Paryżu). Ponadto służbę zagraniczną pełnią trzy dyrektorki instytutów kultury: w Pradze, Budapeszcie i Rzymie.

Powyższe dane wskazują na duże dysproporcje między liczbą pracujących w centrali MSZiE kobiet a zajmowanymi przez nie stanowiskami kierowniczymi. Podobnie wygląda sytuacja, jeśli chodzi o placówki dyplomatyczne. W tym drugim przypadku należy jednak zauważyć, że często są to ważne i prestiżowe lokalizacje.

Po latach zaniedbań w tym zakresie minister spraw zagranicznych i europejskich Ivan Korčok (SaS) powołał w ostatnim czasie na stanowisko sekretarza stanu Ingrid Brocková (pierwszym sekretarzem stanu jest Martin Klus). Istotną decyzją jest również powołanie Petry Vargovej na stanowisko stałego przedstawiciela Słowacji przy UE. Jest to strategiczne stanowisko w słowackiej dyplomacji i jednocześnie największa zagraniczna misja tego państwa (zatrudnia ok. 90 pracowników). Minister Korčok potwierdził, że w 2021 r. ma zostać istotnie zwiększony udział kobiet na ważnych stanowiskach dyplomatycznych, w tym ambasadorskich. Ma on w tym zakresie pełne wsparcie prezydent Słowacji Z. Čaputovej, która jest zwolenniczką zwiększania partycypacji kobiet w życiu publicznym i jednocześnie ma wpływ na mianowanie ambasadorów.

Wnioski. UE jest światowym liderem pod względem równouprawnienia płci. W ostatnich latach udało się wprowadzić szereg rozwiązań prawnych dotyczących równego traktowania kobiet i mężczyzn. KE podkreśla szczególne znaczenie równych szans uczestnictwa w polityce na szczeblu europejskim, krajowym i lokalnym. Jednocześnie należy zauważyć, że do chwili obecnej żadne państwo członkowskie nie osiągnęło celu, jakim jest pełne równouprawnienie płci, a zmiany w tym zakresie wciąż zachodzą zbyt wolno. Aktualny rząd Słowacji zalecenia instytucji europejskich w pierwszej kolejności chce realizować w MSZiE i dyplomacji. Chodzi nie tyle o podwyższenie liczby kobiet pracujących w resorcie spraw zagranicznych, co raczej o zwiększenie ich udziału na stanowiskach kierowniczych. Wybór tego specyficznego sektora administracji publicznej jest spowodowany jego większą widocznością w instytucjach europejskich i innych państwach UE, co ma istotne znaczenie polityczne i wizerunkowe. Sukces nowej polityki kadrowej w dyplomacji może spowodować jej rozszerzenie na inne resorty w rządzie słowackim. Ponadto przykład Słowacji może zachęcić do podobnych działań także pozostałe państwa V4.